

LINK

Ontmoetingsseminars

Jeruzalem Seminars

Vanuit Jerusalem: I don't know

Doane van der Sluis
Jeruzalem 24 mei 2006

In het Israël en Palestina gebeurt veel en veel gaat niet door. De periode van april en de maand mei zijn de dagen van de feesten, van Pesach, Pasen en de herdenkingsfeesten, van 1 mei, de dag van de arbeid (in Nazareth gevierd met een bijna nostalgisch aandoende hoeveelheid van rode vlaggen) tot de de dag van de Naqba en met de herdenking van de Shoah, van de dag van de eenheid van Jeruzalem tot en met de dagen rond de onafhankelijkheid van de staat Israël.

Dit tezamen met de verslechterende politieke situatie, de Hamas regering, de waarschuwingen voor aanslagen, maakt dat 'veel niet door gaat'. Vanzelfsprekend de werkzaamheden van de stichting CoME spelen zich in de marge van het grote gebeuren in Israël en Palestina af. Maar de grote gebeurtenissen hebben direct invloed op wat we doen, of wat we proberen te organiseren en op de gevolgen die dat voor de deelnemers hebben. We wilden bij elkaar komen. We, dat zijn de deelnemers van de seminars van de afgelopen jaren. We wilden bij elkaar komen in Jeruzalem. Voor de meeste deelnemers is dat geen enkel probleem. Ook al woon je tweehonderd kilometer verderop, de bus, de auto staan ter beschikking. Voor de Palestijnen die om de hoek wonen ligt dat anders. Je hebt een permit, toestemming, nodig de stad die vanuit je woning kunt zien liggen binnen te komen. En die krijg je niet wanneer er veel gebeurt in Israël en Palestina.

En als je vraagt aan de Civil Administration (de afdeling van het leger die verantwoordelijk is voor de uitgifte van permits) waarom niet, is het antwoord: I do not know.

Het bleek dat gedurende de maanden april en mei überhaupt geen toestemmingen werden uitgegeven.

Waarom? Niemand weet het. Een ander antwoord kan ook zijn: 'om veiligheidsredenen'. Dat is on-

geveer hetzelfde als "I don't know".

Wanneer je uren wacht voor een checkpoint die geen mensen doorlaat en vraagt aan de soldaten waarom je niet verder kunt: "I don't know". Iedereen weet waarom. Maar ook degenen die wachten zeggen tegen je: "I don't know". Iedereen weet waarom: de situatie van angst en dreiging, van onderdrukking en terreur maken elke maatregel tot een collectieve straf. Iedereen weet dat; maar om dat pijnlijke inzicht niet toe te laten, verschuilt men zich achter: "I don't know"....

Voor de deelnemers aan de seminars van CoME was het niet doorgaan van de bijeenkomst, niet de mogelijkheid te krijgen de ander weer na zo'n lange tijd te zien, behoorlijk frustrerend.

"We weten waarom het is", schreef een meisje uit Haifa. Want als je eerlijk bent in deze situatie weet je heel goed waarom...

Nazareth, 1 mei viering

Ontmoeten: waarom

Op 4 maart werd in Zaandam een ‘achterban-dag’ van de Stichting CoME gehouden. Meer dan zeventig belangstellenden ontmoetten daar zes Israëliërs en Palestijnen. Verhalen werden verteld, ervaringen uitgewisseld en vooral de ontmoeting met elkaar: belangstellenden uit Nederland en mensen uit het Midden-Oosten was belangrijk. De volgende fragmenten zijn uit de inleiding op deze ontmoetingsdag.

Tussen 1820 en 1824 schilderde de toen dove, depressieve Spaanse schilder Goya een serie schilderijen op de muren van zijn huis, die later door kunsthistorici de “Zwarte schilderijen” worden genoemd. Door zijn zoon werd deze schildering, “het duel met de knuppels, of het gevecht” genoemd.

U ziet twee mannen slaan furieus op elkaar in, zwaaiend met hun knuppels, terwijl ze tegelijkertijd diep wegzinken in nat zand, drijfzand, of modder.

Het zou een metafoor kunnen zijn voor het tragische conflict tussen Israëliëse Joden en Palestijnse Arabieren, twee getraumatiseerde groepen, volken, op een klein stukje land, die de wederzijdse trauma’s bij elkaar in stand houden. “Deze twee groepen zijn gevangen geraakt in een tragisch en eindeloos lijkende oorlog die geen van beiden kan winnen, en die steeds maar weer meer doden veroorzaakt, trauma’s en ellende voor beiden” (*B.Morris: righteous victims*).

Ontmoeten in zo’n situatie: waarom?

Enige tijd geleden discussieerde ik in Bethlehem met een Palestijnse vrouw: ik vertelde wat we als stichting doen. Ze reageerde fel. Waanzin, zei ze. Daar zou ik nooit aan deel willen nemen. Ik ontmoet ze al: aan de checkpoints en dat is mij dan genoeg....

Ontmoeten waarom?

In deze situatie zou ik voorbeelden van alle beide kanten kunnen blijven noemen zonder tal en steeds weer in herhalingen te vallen. Wat voor zin heeft het in deze omstandigheden, met dit traumatische conflict te spreken over de ontmoeting zoals die door filosofen als Martin Buber en Imma-

nuel Levinas wordt bepleit te organiseren? Ontmoetingen van aangezicht tot aangezicht, ontmoetingen van Ik en JIJ, ontmoetingen die de ander in haar waarde laten, de ander in zijn eigenheid doet bewaren, om dat er alleen een Ik kan zijn als er een JIJ is, en omdat ik alleen in het gezicht van de ander mijzelf kan herkennen?

Is een dergelijke pretentie niet volslagen irreëel? Getuigend van een misschien wel sympathieke maar verder volslagen overbodige naïviteit? Toch is dat precies wat we, vrijwilligers, deelnemers, medewerkers van de stichting CoME, gesteund door zovelen (naast vele andere organisaties) nu al dertig jaren proberen te doen.

Zoals het staat in onze folder: “De stichting CoME gaat er van uit dat de directe ontmoeting een bijdrage kan leveren aan wederzijds begrip en respectvolle toenadering. Juist nu achten we dit van belang, nu geweld en wantrouwen in het Midden-Oosten lijken te domineren”

Zinloos en naïef is dat toch, als we de situatie zien van het uitzichtloze en grove conflict waar de strijdende partijen hoe langer hoe meer lijken weg te zakken in het drijfzand van wederzijds wantrouwen, eigen trauma’s en geweldige angsten?

Met die zinloze en naïeve onderneming zijn we nu al dertig jaar bezig. Begonnen met het creatieve visioen van Marius Groeneveld. Voortgezet in eerst een uitsluitend vrijwilligersorganisatie en later in een semi-professionele stichting waar ik voor mag werken. Tegen alle rationele bedenkingen in, zijn we doorgegaan met de gelegenheid te geven aan jonge mensen elkaar te ontmoeten.

Begonnen op het eiland Cyprus tussen de dunne wanden van een provisioneel zomerkamp en voortgezet in jeugdherbergen bij Bazel, in hotels bij Athene en op Kreta en nu weer te-

rug op Cyprus worden tot nu toe jaar in jaar uit "ontmoetingsseminars" georganiseerd. Gesteund mede door de bijdragen van velen van u uit Nederland, komen ze bij elkaar: bijna twee weken lang om elkaar te ontmoeten.

Dertig jaar lang is aan die doelstelling nauwelijks iets veranderd. Wanneer ik terugblik op de helft van die dertig jaar die ik mee heb mogen maken, zie ik het steeds weer terugkeren: de ontmoeting van groepen die eigenlijk bang voor elkaar zijn; die elkaar vanuit het diepste van hun gevoelens wantrouwen; die uit angst voor het eigen bestaan of op grond van de eigen ideologie, het eigen politieke streven, de ander niet als zelfstandige an-

landers geen verborgen eigen agenda hebben of een trukendoos om de schijn op te roepen dat we eigen zo goede vriendjes kunnen zijn. De ontmoeting vindt plaats in de situatie van een gruwelijk gewelddadig conflict.

De ontmoetingen zijn niet bestemd het conflict op te lossen, niet om vrienden van elkaar te worden, niet om het met elkaar eens te zijn, zelfs niet om de ander te begrijpen.

De seminars gaan om zaken die misschien nog wezenlijker zijn om die mooie doelstelling waar te maken, die we als stichting hebben: een bijdrage leveren aan toenadering; de seminars gaan in feite alleen maar om luisteren....

dere willen zien, laat staan een eigen plaats, een eigen identiteit kunnen gunnen.

Terugblikkend zie ik steeds weer hetzelfde gebeuren wanneer je deze deelnemers met deze achtergrond de kans geeft elkaar te ontmoeten, elkaar het eigen verhaal laat vertellen. Wat gebeurt er wanneer de mogelijkheid gegeven wordt naar elkaar te luisteren?

Let wel: in wezen gaat het alleen maar daar om: te luisteren. Niet meer maar ook niet minder.

Want steeds beginnen we weer, de vrijwilligers uit Palestina en uit Israël, wanneer ze de nieuwe deelnemers rekruteren voor het komende zomerseminar, steeds weer beginnen we ze uit te leggen dat het geen vredesseminars zijn. Dat de Neder-

Luisteren wat die ander te zeggen heeft. Luisteren wat haar verhaal is. Luisteren, iets horen van de pijn van de ander. Luisteren naar het gewone leven dat de ander leeft. Mee beleven dat de ander lacht, huilt, zingt, schreeuwt, snurkt, Pret hebben met elkaar, swingen met elkaar. Om die zaken gaat het in de seminars.

Dat zijn belevingen waarvan we als buitenstaanders nauwelijks kunnen beseffen wat een impact die ervaringen: met de ander die je vijand is, kunnen hebben. Terugkomend in de eigensituatie zal de vijandschap niet minder zijn geworden. Maar jouw verhaal heeft hij gehoord en jij hebt naar zijn verhaal geluisterd.

Er waren tijden in de geschiedenis van de seminars dat je kon zeggen dat ze deel uitmaakten van een proces van toenadering ook op grotere schaal: de tijd van het zogenaamde vredesproces, dat in het drijfzand van het geweld is blijven steken. De ontmoetingen nu zijn voor het merendeel de individuele ervaringen van de deelnemers zelf. Met een indrukwekkende inspanning proberen ze met elkaar iets van de impact die de ontmoetingen, het luisteren naar elkaar te vertalen naar de gewelddadige situatie waarin ze tegenover elkaar leven. Dat lukt vaak niet. De vertaalslag voor hen iets vast te houden van de manier waarom je ook met elkaar kunt omgaan, naar hun leefsituatie is vaak een totale mislukking. Het is niet gemakkelijk te zeggen dat knuppels ook uitgestoken kunnen worden om elkaar uit het drijfzand weg te trekken..

Ontmoeten: waarom?

Elk jaar weer stellen we als bestuur aan de comitee-leden die als vrijwilligers een ongelooflijke belangrijke en wezenlijke taak in de seminars hebben: moeten we doorgaan? Elk jaar krijgen we

van hen te horen dat dat een vanzelfsprekendheid is die bij hen niet met een vraagteken voorzien kan worden.

Ontmoeten: waarom?

De wens, de nieuwsgierigheid, vaak ook de behoefte om de ander te ontmoeten hoe dan ook is groot. De argwaan, de weerzin, de totale afwijzing om dat te doen in deze gewelddadige ongelijke situatie is minstens even groot.

Dat betekent dat elke deelnemer barrières moet overwinnen de keuze te maken in te gaan op de uitnodiging elkaar te ontmoeten. Elke keer weer. De grote bereidheid dat te doen stimuleert ons telkens weer door te gaan. Zolang de vraag vanuit Israël en Palestina wordt gesteld gaan we door .

Ontmoeten? Waarom? Daarom.

'achterban-dag'

Studiereis Inholland

Japke van Malde,
mei 2006

In mei is er weer een studiereis geweest voor studenten van de pabo van hogeschool Inholland, mede georganiseerd door CoME. De bedoeling van deze reis was om naast het bezoeken van opgravingen en bijbelse plaatsen veel ruimte te nemen voor ontmoetingen met Israëliërs en Palestijnen. De groep bestond uit 11 studenten en 4 docenten en het dagelijkse verslag van de studenten is tijdens de reis op internet geplaatst: zie www.indialoog.net.

Opgravingen en heilige plaatsen

Tijdens het bezoeken van opgravingen en bijbelse plaatsen kwam naar voren dat het romantische beeld dat sommigen hadden van het land van de bijbel drastisch bijgesteld moest worden. Behalve dat we in de moderne tijd leven, is het ook zo dat op voor christenen belangrijke plaatsen vaak een kerk is gebouwd waardoor het lastiger wordt om je het verhaal daar vóór te stellen. Zo riep de grafkerk in Jeruzalem weinig associaties op met het Paasverhaal. De graftuin daarentegen deed dat wel en voor de meeste studenten maakte het niet uit of het daar echt gebeurd kan zijn – het gaat toch meer om de beleving.

Studenten hebben zelf enkele religieuze verhalen (uit de bijbel, de talmud en de hadith) verteld op de plaats die met dat betreffende verhaal verbonden is.

Het onderwijs

Enkele dagen werd met studenten en docenten van het David Yellin College of Education opgetrokken en hierdoor werd snel duidelijker hoe mensen in Israël (moeten) leven. In feite is er sprake van gescheiden werelden, wat ook weerspiegeld wordt in het schoolsysteem: je hebt joodse scholen (onderverdeeld in religieuze en seculiere scholen) en Arabische scholen. In Galilea werd in het Arabische plaatsje Kaboel een middelbare school bezocht waar één van de studenten van David Yellin op school had gezeten. Hier streeft men er naar het niveau van het Hebreeuws zo hoog mogelijk te laten zijn om de kinderen een goede kans te geven door te studeren op een Israëliëse hogeschool of universiteit.

We bezochten een joodse kleuterschool en een ecologische school waarin (ieder op een eigen

wijze) veel vrijheid aan de kinderen wordt gegeven vanuit de gedachte dat leerkrachten niet te bepalend moeten zijn voor kinderen. Voor pabostudenten bijzonder interessant!

Er werden twee basisscholen bezocht die juist het gescheiden systeem willen doorbreken:

Op de Keshet school (Keshet betekent Regenboog) in Jeruzalem gaan religieuze en seculiere joodse kinderen samen naar school en uitgangspunt is hier dat men respect heeft voor elkaar. Er zitten kinderen op school die in de buurt wonen, maar ook kinderen uit de zogenaamde settlements. Dat betekent dat de visie op politiek van de ouders heel verschillend is, dus respect voor elkaar is een vereiste. In Nederland is het veel normaler dat er op christelijke scholen niet religieuze kinderen zitten en soms ook moslims.

En in Galilea bezochten we een tweetalige basisschool, genaamd *Hand in hand*. Hier wordt in elke klas geleerd Hebreeuws en Arabisch te spreken, vanuit de gedachte dat als je samen in hetzelfde land woont, je elkaars taal moet kunnen verstaan. Maar het is niet eenvoudig, en de joodse docent die ons te woord stond gaf een voorbeeld: toen Arafat stierf waren de gevoelens bij kinderen en leerkrachten heel verschillend. Joden zien in hem een moordenaar, terwijl hij door Palestijnen wel als held wordt gezien. De vraag is hoe je dan in gesprek kunt blijven - maar hier proberen ze dat te blijven doen, vanuit de overtuiging dat educatie een belangrijke rol speelt in de verandering van mentaliteit.

Later in Jeruzalem ontmoeten we Tamar Verete, een schrijfster van kinderboeken in twee talen. Zij vertelt dat ze met deze boeken het vijanddenken

Nederlandse en Israëliëse studenten

wil doorbreken, en niet alleen de taal, maar ook de inhoud van de verhalen is daar op gericht.

Projecten

Dezelfde overtuiging kwamen we tegen in Lochamé haGettaot, het museum van de shoa dat vlak bij Nes Ammim staat. Daar ontmoeten we twee vrouwen (een joodse en een Palestijnse) die werken in het Centre for humanistic Education. Hier worden jaarlijks groepen schoolkinderen uit Galilea uitgenodigd voor een meerjarenprogramma. Joodse en Arabische kinderen leren over de shoa, maar ook over de nakba (het verdrijven en doden van Arabische bewoners van Galilea in de oorlogen van 1947 en 1948). Ook in dit centrum vindt men dat onderwijs een sleutelrol kan spelen in de mentaliteitsverandering. Zoals gezegd werd: *je kunt het verleden niet veranderen, maar probeer het heden te veranderen voor de toekomst*. Het gaat om de waardigheid van de mens, die is waard om voor te vechten.

In Bethlehem bezochten we ook een educatief centrum, waar we opnieuw diezelfde boodschap

hoorden: educatie als middel voor mentaliteitsverandering. We ontmoetten een Nederlander die met een Palestijnse getrouwd is en die voor dit project werkt. Hij legde uit hoe het leven hier is: hoe moeilijk het is om te reizen, dat mensen niet naar Jeruzalem kunnen (6 km verderop) en dat er tijden zijn dat de kinderen niet naar school kunnen vanwege een uitgaansverbod. Iedereen kon zich nu voorstellen dat je hier opgesloten woont, achter een metershoge muur.

In dit centrum zijn allerlei activiteiten voor jongeren, leerkrachten en vrouwen: dans, folklore, koor, sport, maar ook publicaties als folders, boeken en video's. Men besteedt veel aandacht aan het leren van Engels omdat je daarmee met buitenlanders kunt communiceren. Het idee is om de eigen identiteit te versterken, want vanuit de eigen identiteit kan je leren open te staan voor de ander. Palestijnse christenen en moslims leven hier samen en men zoekt naar mogelijkheden om religie een rol te laten spelen in de dialoog - óók in de dialoog met joden. Daarom nemen ze ook wel deel aan internationale projecten. Men heeft geen bepaalde politieke kleur maar wil leerkrach-

ten leren dat vrede, tolerantie, rechtvaardigheid en respect geleerd moeten worden aan kinderen.

Er is ook een project getiteld Sharing stories: hier worden via internet verhalen uitgewisseld tussen Palestijnse en Nederlandse jongeren. Zo'n project wordt afgesloten met een videoconferentie waarin de deelnemers elkaar kunnen zien (zij het op afstand).

Men probeert met dit hele project een breed draagvlak te creëren, zowel in de gemeenschap waarin men leeft als vanuit de overheid en dat lukt ook wel.

Dit bezoek maakte veel indruk op de Nederlanders, vooral omdat aan den lijve werd gevoeld hoe de muur een barrière is en hoe opgesloten de bewoners van Bethlehem wonen. Het riep ook discussie op over de rol van het Palestijnse gezag, ook omdat Hamas de verkiezingen nu gewonnen heeft. Iedereen was het er over eens dat het lezen

van de krant in Nederland beslist niet voldoende is om te begrijpen wat hier aan de hand is.

Ervaringen

Uit de evaluatie bleek dat studenten en docenten persoonlijk geraakt zijn door wat ze hebben gezien en meegemaakt. De romantische beelden van het bijbelse land hielden geen stand, niet alleen door de moderne wereld, maar ook door contact met de bewoners. Tegelijkertijd werd geconstateerd dat de beelden die men met zich meedroeg over het Arabisch-joodse conflict tevens moesten worden bijgesteld. Het maakt veel uit of je de mensen daar zelf gesproken hebt en zeker als je de kans gehad hebt verhalen te horen van beide zijden.

Eén van de studenten schreef op het evaluatieformulier: *ga zo door, prachtig, iedereen van de pabo zou deze ervaring moeten hebben.*

Dourwe van der Sluis
met 2006

Wandelseminar herfst 2006

Wandelen op de Golan, in de Negev, in Galilea en de woestijn van Juda, rondom Jeruzalem en in de wadis van Noord-Israël dat zijn enkele mogelijkheden die tijdens het wandelseminar van de stichting CoME in de herfst gerealiseerd zullen worden.

Het wandelseminar heeft als opschrift: **landschap en identiteit**. Het zal een combinatie worden van leren en informatie, van kennismaken met de geschiedenis van de verschillende groepen in Israël, samen met het genieten van onbekende gebieden en uitzichten van het land. Dat gebeurt op een manier die de moderne Israëlganger niet meer kent: **te voet!**

Voor dit seminar zijn nog enkele plaatsen over. Heeft u interesse?

Op onze website: www.stichting-come.nl kunt u nadere informatie vinden. Vanzelfsprekend kunt u deze ook direct opvragen bij D.J. Van der Sluis. do.sluis@wxs.nl

LINK is een uitgave van:

Communication Middle East

Algemeen secretaris

D.J. van der Sluis
Burgemeester Versteegenstraat 77
1551 TC Westzaan
Tel. 075-6402271
E-mail: do.sluis@wxs.nl
dosluis@netvision.net.il

Bestuurssecretaris

K. Mensink
Singel 63
3984 NV Odijk
Tel. 030-6561260
E-mail: akmensink@casema.nl

Bestuursleden Stichting C.O.M.E.:

K. Mensink (secretaris), A.B.
Roda (penningmeester), J. van
Melle (voorzitter), R. Opstelten, H.
Ullersma, G.H. Lensink (leden)

DOMINASS ASSURANTIEN

Deze nieuwsbrief kon worden uitgegeven en gedistribueerd dankzij de financiële steun van onze partner in de projecten **Dominass Assurantiën bv**; dé predikantenverzekeraar.